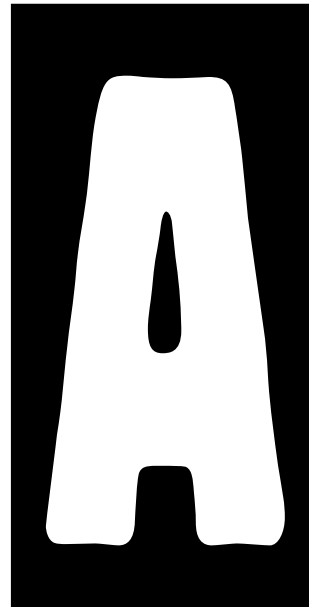

CONSIDERACIONS SOBRE EL PRESENT I EL FUTUR DE LA CULTURA A TARRAGONA

Aquest article que em demana el Cercle com a aportació al tema del títol em provoca una certa disjuntiva. El faig a títol personal? O el faig com a cap de Gestió Cultural de l'Ajuntament de Tarragona. Ambdós punts de vista tenen problemes i avantatges. Al final he decidit intentar aprofitar els aspectes positius d'ambdós punts de vista i provar d'obviar-ne els negatius. Així, d'una banda, en tant que opinió, aquest article és exclusivament personal. Que ningú no digui que l'Ajuntament pensa el que jo dic, perquè seria fals. És més, en aquest article hi ha opinions que, amb tot el respecte, són tanmateix oposades a la pràctica municipal. D'altra banda, és evident que en l'article m'aprofito de l'experiència i coneixement que m'han donat aquests sis anys de gestió. Però, per últim, se'm permetrà que, en alguns aspectes, la prudència i les obligacions del càrrec públic passin pel davant de les meves idees. Per tant, si d'una banda allò que dic en aquest article són les meves opinions, d'altra banda no són totes les meves opinions. Espero que el resultat sigui comprensible.

Qui té raó?

Els consumidors culturals d'avui dia es caracteritzen, d'una manera bastant generalitzada, per l'especialització. Aquell concepte tan estès que era el de «Gent de la Cultura», que trobaves (abans) en una presentació de llibre (fos de literatura o d'història), en una funció teatral, en un concert de música clàssica o en una exposició, sembla que ha estat bastant deixat de banda. Sobrevisqué, és clar, per raons òbvies, en poblacions petites on l'oferta cultural no és gaire àmplia i on, per tant, aquest públic pot donar l'abast a tota l'oferta. Però és absolutament impensable en una ciutat mitjana. En aquests casos es tendeix a l'especialització. Només en un

àmbit, el que està relacionat amb les festes, se sol donar un cert intercanvi de grups, tant pel caràcter popular de les festes, com pel fet que les mateixes festes són suma de diferents modalitats d'expressió cultural (cultura popular, sí, però també teatre, música, exposicions, etc.). Jo mateix em recordo com a consumidor cultural a la Tarragona dels anys 80 i no perdent-me gairebé ni un sol dels actes que es feien. Era bastant fàcil, llavors, veure com escriptors eren presents de manera sistemàtica en inauguracions d'artistes. I a l'inrevés. En canvi, avui, per la meua experiència professional, puc donar testimoni que això no sol passar. Si de cas passa, sol ser per les particulars relacions personals d'un determinat artista, però no és la tònica general.

Dic això perquè aquest fet és la causa que avui costi trobar persones, en una ciutat com la nostra, que tinguin una visió global de la cultura. No dic que no n'hi hagi. Dic que costa de trobar-ne i que, d'això, se'n ressent allò que anomenem «l'opinió pública». La caricatura del que passa és que tothom sembla queixar-se de com està de malparada la seva àrea d'interès (sigui el teatre, sigui la festa, sigui el que sigui) i, alhora, gairebé tothom (hi ha excepcions, és clar) manifesta greuges comparatius amb altres àrees suposadament ben tractades. En posaré dos exemples. D'una banda, jo he sentit innombrables queixes de persones vinculades a algun sector cultural pel fet que «a Tarragona només es pensa en la festa». És a dir, gent que creu que les festes estan ben considerades i ateses, en detriment d'altres sectors. Però, d'altra banda, també he sentit moltes opinions de gent vinculada a la festa que es queixen dels pocs recursos que s'hi destinen i fins i tot denuncien una suposada prioritització de la «cultura elitista». Qui té raó?

Un diagnòstic apressat

Segurament la meua opinió també pecarà de poc o molt parcial, com acabo de manifestar. El fet de ser, però, una persona vinculada a diferents àmbits culturals (centres d'estudi, museus, literatura, món editorial, teatre, fins i tot un cert segment de la cultura tradicional) i, alhora, responsable del Departament de Cultura de l'Ajuntament en els darrers anys em permeten tenir una visió una mica més àmplia del normal. A això, si voleu, podeu afegir-hi que, darrerament, he hagut de preocupar-me de rebre opinions i punts de vista d'altres agents culturals, d'informar-me i llegir sobre què passa a altres llocs, de reflexionar sobre el tema, etc. Tot això fa que pugui donar una opinió poc o molt fonamentada. Sé que aquesta opinió meua també té dos problemes. El primer és que, en la mesura que sóc «art i part» de la qüestió, el meu punt de vista pot ser poc o molt esbiaixat. El segon, ja l'he dit: que, pel fet d'ocupar un càrrec públic, la prudència, en uns casos, i l'obligació, en altres, m'impedeix de dir tot allò que sé o penso.

Fetes aquestes observacions, m'afanyo a anar per feina i a resumir en unes simples línies el que podria ser un diagnòstic molt ràpid de la situació cultural de la ciutat de Tarragona.

1. Un pas endavant

Ningú no podrà negar que a la ciutat de Tarragona hi ha hagut un desvetllament cultural, en els darrers anys, que ja s'inicia en el temps dels primers ajuntaments democràtics. Cal fer constar això com a punt previ i no crec que calgui posar-ne exemples, ni donar-ne dades. A mi em sembla una obvietat. Comparar la cultura tarragonina de 1979 a la de 2005 ofereix un balanç vertiginós, referim-nos a gairebé qualsevol dels aspectes que vulguem (encara que honestament haurem d'admetre que hi ha excepcions, és a dir, algunes coses que no han millorat). El patrimoni, la música, el teatre, la literatura, les arts plàstiques han millorat la seva realitat i les seves expectatives. El mèrit de la millora, d'altra banda, no se'l pot atribuir ningú en exclusiva. Ans al contrari, crec que hi ha una part important de responsabilitat que reposa en la societat, però també una de no menys important que reposa en l'administració pública.

2. Escassa vertebració

Si el punt anterior ofereix un balanç global positiu, en el terreny dels defectes, a mi em sembla oportú d'encapçalar la relació amb la poca vertebració cultural de la societat tarragonina. Sempre que parlo d'aquest tema se'm mira amb cara de pòquer. Per a una

bona part d'opinadors, això sembla que no és un problema. Els problemes, per a la gent, solen ser si hi ha o no hi ha teatres, si hi ha o no hi ha locals per a entitats, si l'Ajuntament dóna més o menys diners per a aquesta o aquella altra activitat i, sobretot, si les programacions són més o menys potents. Amb això no es té en compte que la base de la cultura no està en l'administració, sinó en la societat civil. I que, per tant, com més sana i estructurada estigui aquesta societat, millor funcionarà des d'un punt de vista cultural. Una ciutat amb una societat civil forta tindrà més possibilitats de funcionar culturalment i, a més, la cultura li resultarà més barata. És que Tarragona no té una bona societat civil? No he dit el contrari. El problema és que està escassament vertebrada. Hi ha, efectivament, un índex d'associacionisme interessant (un 26,7% segons l'enquesta d'hàbits de 2004), tot i que és sensiblement inferior al global de Catalunya (31,3% segons l'ECPC de 2001). A més, l'associacionisme estrictament cultural encara és més baix i, el que hi ha, està molt centrat en la cultura tradicional i popular. Aquest sí que és un sector amb bon nivell associatiu. Ara bé, el problema no és tant el del nivell associatiu sinó, com deia, el de la vertebració. Fora del sector de la cultura tradicional i popular, la vertebració entre entitats i agents culturals és escassa. Això fa que la cultura funcioni com un seguit de compartiments estancs (el dels artistes, el dels escriptors, el dels *teatrer*s, el dels músics *moderns*, el de la música clàssica, etc.). Per què està poc vertebrada la cultura tarragonina? Hi ha diferents raons. Una és que estem parlant d'una societat civil nova, profundament renovada, amb la immigració dels anys 60-70, la conversió de Tarragona en ciutat universitària, la fi de la Tarragona casernària, i que, salvant rares excepcions, la major part d'iniciatives culturals locals actuals sorgeixen a partir de la democràcia i no abans. Amb això vull dir que ens falten anys. Però hi ha altres raons, perquè la vertebració pot ser *ajudada* si es fan determinades coses. Una segona raó important és que Tarragona no té cap punt físic de trobada dels sectors culturals. Els locals de les entitats són lloc de trobada dels seus associats. Els centres culturals, ja siguin públics o privats, són llocs on s'hi assisteix com a espectador, per tant, amb una actitud receptiva i no pas activa. Un dels casos més singulars és que els dos teatres públics que té la ciutat només els fem servir per oferir espectacles, però no s'han convertit en lloc de trobada ni tan sols de la gent del sector teatral. Durant un temps, el Teatre Auditori del Camp de Mart (TACM), en la mesura que allotjava l'EMAD, generava un moviment de gent d'aquest sector, cosa que ja no passa. Ni aquest teatre ni

el Teatre Metropol no tenen un bar permanentment obert que permeti aquest flux i intercanvi de persones, projectes i idees. En aquest moment, si hi ha un espai a la ciutat que compleixi més o menys la funció de lloc d'encontre de sectors diversos és la Cooperativa Obrera, encara que es tracti, per raons diverses que ara no esmentaré, d'un cas molt limitat. Una tercera raó que dificulta la poca vertebració cultural de la ciutat és que, a Tarragona, el sector públic pesa massa. Però com que això és, en la meua opinió, un dels nostres problemes substancials, en deixo l'explicació per al pròxim apartat.

3. Excessiu pes del sector públic

En la meua opinió (que només és una opinió) una societat sana no pot permetre que la cultura depengui massa de l'administració. L'administració ha d'ajudar, ha d'impulsar, ha de fomentar, ha de facilitar recursos i eines, ha d'arribar allà on la societat no arribi, però no pot dedicar-se a suplantar la societat. Això xoca amb una determinada concepció de la cultura, la del ciutadà passiu que l'únic que reclama és que li ofereixin serveis. Ambdues opcions per mi no són incompatibles. Cal una determinada concepció de la cultu-

ra com a servei (després en parlarem) però també cal que aquesta cultura no depengui massa de l'administració. En la majoria de poblacions del nostre país, els ajuntaments han hagut d'involucrar-se molt en la cultura, per tal de treure-la de l'ensopiment i l'anorèxia en què quatre dècades de dictadura l'havien entaforada. Però això no justifica que els ajuntaments hagin d'assumir permanentment aquestes funcions. Un cas que jo personalment considero paradigmàtic d'això que explico és el Carnaval de Tarragona. Trobo absolutament de riure (potser hauria de dir de plorar) que un carnaval (l'esdeveniment festiu destinat a girar de cap per avall l'ordre de les coses, entre elles el poder) sigui organitzat íntegrament per l'ajuntament. Amb això no vull dir que no hi ha d'haver Carnaval ni tampoc que l'Ajuntament no hi hagi de participar. Vull dir, simplement, que l'agent motor del Carnaval ha de ser un altre. A les ciutats més desenvolupades culturalment hi ha una gran varietat d'activitats estables que sorgeixen d'iniciatives no públiques. El festival Temporada Alta, de Girona, en pot ser el millor exemple. O el de jazz de Terrassa. A Tarragona pràcticament totes les iniciatives són municipals. El fet que es dediqui la major part dels pressupostos a aquestes activi-

Avui a l'edifici de l'Antiga Audiència hi podem veure exposicions o seguir la programació de cine del TCC.

tats, fa que quedin pocs diners per ajudar el desenvolupament d'iniciatives de matriu no municipal. Fixem-nos en les repercussions que té això: el festival Temporada Alta de Girona, organitzat per una productora sorgida d'un grup de teatre, és avui per avui un dels festivals més importants del país, segurament el més innovador en matèria teatral; doncs bé, el que li costa a l'Ajuntament; per tant, a la ciutat, és una quantitat idèntica a la que ens costa el festival d'estiu de Tarragona, organitzat absolutament des de l'Àrea de Cultura. És un entre molts possibles exemples. Malgrat això que dic, sí que cal valorar que, des de fa uns anys, l'Àrea de Cultura de l'Ajuntament reserva una quantitat anual (molt limitada) a ajudar aquests projectes. La conseqüència de tot això és que, aquesta mena d'activitats, com que compten amb pocs recursos, tampoc no poden desenvolupar projectes massa importants. Amb tot, m'agradaria, sense ganes d'ofendre ningú, de fer alguns esments. En primer lloc, l'entitat Anima't. Aquesta entitat sí que compta amb recursos notables de l'Ajuntament (i darreament de la Generalitat) i, conseqüentment, desenvolupa un projecte molt ambiciós i lloable, el TCC. En segon lloc, vull fer esment a entitats i iniciatives que, amb molt pocs recursos municipals, han assolit fites importants. És el cas, per exemple, del festival REC o de l'entitat Inout Produccions (els de Cíclops), entre algunes altres. Però a mi m'agradaria destacar el cas de la Setmana Cantant que, cada tres anys, i novament amb poca participació municipal, però amb l'enorme capital humà del Cor Ciutat de Tarragona, aconsegueix organitzar un certamen de primer nivell en el seu gènere.

4. A mode de síntesi

Els dos punts anteriors podrien fer pensar que estic molt descontent amb la situació cultural tarragonina. No seria cert. Aquí enllaço amb el punt primer per dir que Tarragona, avui per avui, és, de totes les ciutats de Catalunya llevat de Barcelona, la que compta amb una major quantitat d'iniciatives i programes culturals, la majoria molt ben gestionats i amb uns resultats notables d'acord amb els pressupostos que s'hi dediquen, tot i que generalment amb poc nivell de coneixement fora de la ciutat. Per només citar alguns exemples, podríem dir que tenim una de les millors, si no la millor, festes majors de Catalunya; probablement el millor concurs de castells de focs; l'únic concurs de colles castelleres; la programació estable d'espectacles fora de Barcelona amb un major rendiment del país (tant en nombre d'espectacles, com d'espectadors); un seguit d'iniciatives en l'àmbit literari (la Tardor literària, La Pell del Llaví, Lletres a taula) re-

alment singular; un programa de difusió de música moderna autòctona (el DO TGNA) molt original; una programació estable de música, tant en el vessant clàssic (Dimarts musicals), com en el modern (TCC) que, sumats, no existeixen en cap altra ciutat; uns premis artístics únics en la seva espècie, com el Premi Internacional de Composició Musical o el premi de traducció Jaume Vidal Alcover, amb un nivell de qualitat altíssim; una quantitat notable d'iniciatives al voltant de la creació emergent i alternativa, com @rt-e, Trencart, els esmentats Cíclops o La Pell del Llaví, etc. Bé, no m'allargo.

Però, tenint tant, tenim poc perquè tot això depèn, com deia abans, massa de l'administració, massa del diner públic, massa de decisions que poden canviar en unes eleccions.

La ruta a seguir (quadern de bitàcola)

Tots ens atrevim a opinar sobre la cultura i tots tenim fórmules magistrals per millorar-la. Jo també m'he dedicat, moltes vegades, a pontificar sobre tal cosa o tal altra, com solem fer la majoria. Al capdavant, però, si una cosa he après és que, de propostes bones, n'hi ha moltes, però que, sovint, les diferents propostes són incompatibles entre si. D'una banda, evidentment, per una raó econòmica: cap ciutat, si no és una gran metròpoli, no pot tenir-ho tot. També per una raó de públic: no tenim públic per a tot. En tercer lloc, per una raó de qualitat: voler arribar a tot podria voler dir que en tots els àmbits aquella ciutat fos d'una ensopida mitjanja; en la meua opinió cal apostar per tal d'anar més enllà. Per últim, i sobretot, per una raó de coherència. Quan hi ha múltiples idees d'allò que és teòricament possible, però, per raons diverses, no es poden tirar totes endavant, cal escollir un projecte que les cohesioni, que doti la ciutat d'uns objectius en l'àmbit cultural i que seleccioni aquelles idees que més coincideixin amb aquell projecte.

En aquest moment, a la ciutat de Tarragona ens trobem en un moment que pot ser culturalment important, si ho sabem fer bé. Tots: tant la societat civil, com els responsables polítics, com també els tècnics i els altres agents culturals. Tots som conscients que en els darrers anys s'han fet coses. Cadascú és més conscient de les coses que s'han fet en el seu àmbit que en d'altres. Fins ara, la planificació cultural a Tarragona ha vingut donada pel simple procediment de suma, que és com dir que com més serem, més riurem. Una nova entitat, un nou centre, un nou projecte s'han anat afegint cada dia a la realitat. La pilota s'ha anat fent cada cop més gran. Arriba l'hora de posar-hi una mica d'ordre. Un exemple a escala del que estem dient el podem tenir en el nostre Festival d'Estiu. En

un començament, era un festivalet de teatre, que portava, als nostres estius, una mostra variada del que es feia en l'àmbit de les arts escèniques, bàsicament pensant en el gran públic (ateses les dimensions del TACM). Després, a la programació del TACM s'hi van anar afegint coses: el cicle de Música als Patis, el Festival d'Orgue, la Dansa a Cel Obert, el Kesse, els contacontes i a tot això s'hi han afegit propostes externes: el cicle paral·lel al Curs Internacional de Música, el Curs Internacional de Saxòfon, cada tres anys la Setmana Cantant, etc. A la vegada, s'ha incrementat la qualitat de les propostes. Amb tot això s'ha arribat a un punt en què el Festival d'Estiu té una programació extensa; però, en canvi, no destaca en cap apartat. El Festival d'Estiu de Tarragona encara no es pot posar al costat dels grans festivals de Catalunya. Hi ha un problema econòmic. Hi ha un problema de comunicació. Però, també, hi ha un problema de tria.

Per això és important que ara l'Ajuntament tiri endavant la redacció d'un pla cultural i que en aquest pla hi estiguin vinculats i conxorxats tots els grups polítics i els principals agents culturals, un pla cultural que ha de permetre incorporar la veu dels sectors culturals actius i de la ciutadania en general, i, sobretot, un pla cultural que ens ha de

permetre conèixer en quin punt ens trobem i cap a on volem anar, per tal de poder escollir com ho podem fer.

Unes idees

Sense que es pugui interpretar com una interferència en allò que ha de ser el contingut del pla cultural, sinó més aviat una aportació que pot suscitar debat, m'agradaria, abans d'acabar, apuntar algunes coses.

1. La fixació d'uns objectius culturals no depèn només de factors intrínsecament culturals, sinó de factors externs a la cultura. El model cultural per a una ciutat dormitori és diferent del model d'una ciutat que aspiri a ser capital, per exemple, o d'una ciutat que vulgui ser turística.

2. Tarragona aspira, raonablement, a ser capital. Però ha de definir sobre quin territori vol exercir la seva capitalitat i ha d'assumir que, al Camp de Tarragona, hi ha una presència rellevant d'altres ciutats (no només Reus) que han de jugar un paper destacat en el territori. S'ha de començar a avançar en un repartiment de papers, en una línia que, espontàniament, ja s'ha anat fent, quan es diu, per exemple, que Reus aposta pel teatre i Tarragona per les arts visuals. No vull dir que necessàriament hagi de ser així, però ha de començar a pensar-s'hi. Igual que s'ha de pensar que el públic natural

Solar on ha de construir-se el nou teatre de Tarragona.

de Tarragona no són només els ciutadans de Tarragona, sinó un àmbit molt més gran que s'ha de concretar.

3. En tant que ciutat que aspira a un important paper com a destinació turística, Tarragona ha d'estudiar seriosament quina oferta ha de fer i pot fer. Actualment, Tarragona compta amb una important oferta patrimonial, no prou explotada (per exemple, no està gens treballada la línia de l'interès creixent per l'obra de Jujol, de la qual Tarragona podria ser l'eix vertebrador), i una oferta d'esdeveniments singulars de caràcter cultural i festiu única a Catalunya (des de Carnaval a Santa Tecla, passant pel Festival de Dixie, Setmana Santa, Tàrraco Viva, Sant Joan, el Concurs de Focs, el Festival d'Estiu, Sant Magí, a més del concurs biennal de castells i altres esdeveniments en procés de consolidació). Cap altra ciutat de Catalunya no té una oferta tan continuada i variada i, alhora, tan poc explotada. D'altra banda, caldria decidir si, complementàriament a tota aquesta programació, cal un esdeveniment més singular i potent, com tenen prou ciutats de Catalunya.

4. La cultura de Tarragona s'ha de basar en els seus punts forts i ha de fer que aquests punts interaccionin amb els altres. Quins són aquests punts forts? Sens dubte, el patrimoni (particularment el romà, però també el medieval i una miqueta el modernista) n'és un. Un altre, d'indubtable valor per la seva capacitat de mobilització social i d'interacció amb tots els altres sectors, són les festes. En la meua opinió, però, a més a més, s'han d'anar posant en valor altres elements d'interès. Per exemple, jo penso que la ciutat té una base en el terreny musical (associacions, grups musicals, corals, centres d'ensenyament, locals de difusió musical, etc.) que no està prou considerada. Un altre element a destacar és el paper creixent de la ciutat en el sector

editorial i, alhora, la funció dinamitzadora que s'ha jugat des d'aquí en el món literari a través de la marca Escriptors del Camp de Tarragona. També considero rellevant la coincidència entre l'existència d'un projecte engrescador (el de constitució d'un Centre de Creació Contemporània que tindria el seu vèrtex a la Chartreuse) i el sorgiment de moltes iniciatives al voltant de la renovació artística, en tots els camps: música, art, literatura, dansa, teatre, audiovisual, etc.

5. Malgrat que una ciutat com Tarragona ha de fer les seves opcions culturals legítimes, a mi em sembla que hi ha uns mínims que en podríem dir innegociables. Amb això em refereixo a allò que dèiem abans de la cultura considerada com un servei. Avui per avui, la cultura ja no és una cosa que ens ve de més a més, sinó un signe inequívoc de qualitat de vida que la població reclama. Cada vegada hi ha més gent que tria el lloc on vol viure (distint del lloc on treballa) i ho fa per consideracions tan diverses com el preu de l'habitatge, la tranquil·litat, el medi ambient o l'oferta cultural. En aquests serveis mínims, un element bàsic n'és una xarxa de lectura pública, que en el cas de Tarragona té en la seva Biblioteca del carrer del Gasòmetre un element valuósíssim que cal ampliar i completar territorialment.

Aquest escrit podria ser molt més llarg, en qualsevol de les seves parts. Però la necessitat d'acoblar-me a un espai m'obliga a detenir-me aquí. Em sap greu de no haver parlat d'alguns aspectes importantíssims com ara la funció integradora de la cultura, la cultura com a element fonamental d'identitat local, el puixant paper de la cultura com a sector econòmic, etc. Deixem-ho aquí. L'important no és el que jo he dit, sinó que, a partir del que he dit i de moltes altres coses que es diuen i diran, el debat sobre el present i el futur cultural de la ciutat sigui el màxim de fructífer.